

61 och 62 finnes en gropighet, som troligen också innehållit en runa. Troligen har 61 varit $\uparrow$, 62 ϕ , 63 $\times$, alltså de tre sista runorna av gyllentalen. 3,5 cm från toppen av 63 finnes ett 3 cm långt streck snett ned åt höger, och 3 cm från dettas topp spåras ett 4 cm långt streck tämligen rakt i raden. Det senare har kanske varit avslutningsstreck i en slinga, vari 59—63 stått, som annars är utplånad; det senare är kanske en skada av samma djup som de huggna strecken.»

Det intressanta med denna inskrift, som icke ger någon språklig mening, är att den otvivelaktigt har avslutats med den 16-typiga runraden. Ett par andra, icke avlägsna ristningar torde i detta sammanhang kunna nämnas, nämligen U 427, U 466 och U 483. I dessa inskrifter, som tydligen också sakna språklig mening, kan man utan svårighet iakttaga, hur vissa runföljder äro ordnade efter den 16-typiga futharken. I U 427 finner man t. ex. runföljderna **fupkh**, **stblia** och **hninst**. I U 466 t. ex. **khniastbmlr** och i U 483 **stbmlr**, **hnaist**, **hinast**. På den lilla stenen L 2001, Hällby, Litslena sn, Uppland, förekommer liksom på U 522 runradens två första ätter.

523. Hammarby, Länna sn. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 110.

Litteratur: Vitterhetsakademiens protokoll den 20/s 1879; L. Fr. Löffler i VHAkad:s Månadsblad 1903—1905, s. 420 f.

Äldre avbildning: H. Faith-Ell, foto 1925 (ATA).

År 1879 förvärfvades denna sten, tillsammans med U 522, genom köp till Statens Historiska Museum, där den alltjämt förvaras (inv. n:r 6413), se vidare U 522.

Rödaktig sandsten. Mått 56 × 63 cm. Tjocklek 4 cm. Stenen, som i motsats till U 522 har ett hål i mitten, har försetts med slingor och runliknande tecken. Ytan är hårt sliten och ristningen är delvis utplånad, se Pl. 110. Inskriften ger ingen språklig mening.

524. Penningby, Länna sn.

Pl. 109, 114.

Litteratur: B 260, L 633, D 2:243. J. Bureus, F a 6 s. 5 n:r 214, s. 90 n:r 214 (Bureus' egen uppteckning), F a 5 n:r 259, F a 1 s. 59; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 81, 81 b; F. V. Radloff, Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län 2 (1805), s. 39; E. Brate, Anteckningar 1916 (ATA), Svenska runristare (1925), s. 95; S. B. F. Jansson, Runinskrifter i Norrtäljetrakten (i: Norrtäljetrakten under forntiden, 1945), s. 63 f.

Äldre avbildningar: Osign. teckning i F 18, bl. 35; J. Hadorph och A. H. (fel för P. H. = P. Helgonius), träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 260); teckning 20 Junij 1733 (i Peringskiölds Monumenta 3); E. Brate, foto 1916 (ATA).

Runstenen står i en hage, omkring 800 m. ÖSÖ om Penningby slott, 20 m. V om det vägsäl, som bildas av vägen Bergshamra—Norrtälje och avtagsvägen till Hysingsvik. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Penningby».

I *Ransakningarna* läses: »J Penningby tä står en Runsten.» Radloff uppger, att stenen stod »på åkern nära gården».

Enligt Brate (1916) restes stenen på sin nuvarande plats av den dåvarande ägaren till Penningby, »grosshandlar Nordström». »Förut stod runstenen i åkern c:a 15 m. söder om sin nuvarande plats, alltså alldeles mitt emot vägen, som går till Hysingsvik. Ett gravfält skall finnas söder om runstenen. Penningby-ån löper bakom runstenen, och det har kanske varit ett vadställe över den, som fortsatt vägen från Hysingsvik förbi runstenen.»

Brates uppgift att ett »gravfält skall finnas söder om runstenen» är riktig. Ett par hundra m. SSV om stenen finnas gravfält med tillsammans ett 80-tal forngravar. Mellan dessa och runstenen gick den viktiga gamla segelled, som genom Edsviken, Penningbyån, Väsbysjön, Länna kyrksjö och Addarn förde vikingaskeppen till Husby-Långhundra och till Uppsala. Runstenen har sålunda stått i närheten av det ed, där skeppen drog. Traditioner om farleden finnas ännu i Länna socken. Om vattenvägen se Jöran Sahlgren, *Vikingaleder genom östra Uppland* (i: *Länna-bygden* 2, 1945), s. 22 f.

Grå granit med svarta och gula kvartsinslag. Höjd 1,50 m., bredd 0,80 m. Ristningsytan är ojämn, men ristningen är genomgående djupt och kraftigt huggen. Runinskriften börjar upp till i högra slingan, sålunda vid stjärten.

Inskrift:

+ kuhli auk + stupkihl + ristu + stain + oftir +
 5 10 15 20 25 30
 × uipbiarn × arfa × karumbus + kupan × uipbiarn × iak ×
 35 40 45 50 55 60 65

Gulli ok Stodkell ræistu stein æftir Viðbiörn, arfa Krums goðan. Viðbiörn hiogg.

»Gulle och Stodkell reste stenen efter Vidbjörn, Krums gode arvinge. Vidbjörn högg.»

Till läsningen: Inskriften börjar och slutar med sk, som i denna inskrift har två former ×, +. 5 i är skadat i toppen. Efter 5 i har sannolikt ett sk (×) fallit bort genom kantskadan. Där synas nu endast två grunda prickar mitt i slingan, i jämnhöjd med varandra. Av 6 a återstår blott den nedre hälften. Möjligen kan ett svagt spår av bst skönjas t. v. om hst. 11 u är ej stunget. I 12 þ fortsätter bst upp till över hst. 27 o är säkert; bst äro djupt huggna. Runorna 44—51 äro alla fullt säkra. 56 n och 64 n ha bst endast t. h. om hst. — Bureus: Sk saknas vid inskriftens början och slut; 3 n; 11 y; 15 h saknas; sk saknas efter 39 n och 64 n; 56 u. — Hadorph: 43 n; 49 r; 63 u.

Inskriftens första runor, 1—5 kuhli, återge med all sannolikhet det välkända mansnamnet *Gulli*. Namnet är en kortform till namn som t. ex. *Gudlæifr*, se Sö 48 och Lind, *Norsk-isländska dopnamn*, sp. 401. Med skrivningen kuli är det belagt i runskrift från Uppland, Östergötland och Västergötland och är under medeltiden väl styrkt från Norge och Sverige. Vad skrivningen kuhli angår, bör den jämföras med 9—16 stupkihl, där också ett h har inskjutits på ett överraskande sätt. Bugge anser (*Runverser*, s. 49), att detta h tjänar till »at angive Konsonantens Længde». Detta torde vara oriktigt, se S. B. F. Jansson, *Runinskrifter i Norrtäljetrakten*, s. 64, not 1.

Stodkell har varit ett ovanligt namn med starkt begränsad utbredning. Det är endast belagt i ytterligare två runinskrifter, båda från Uppland (L 143 Svistad, Bälunge sn och L 210 Sällinge, Danmarks sn). I den sistnämnda inskriften återfinnes ett annat mansnamn, som

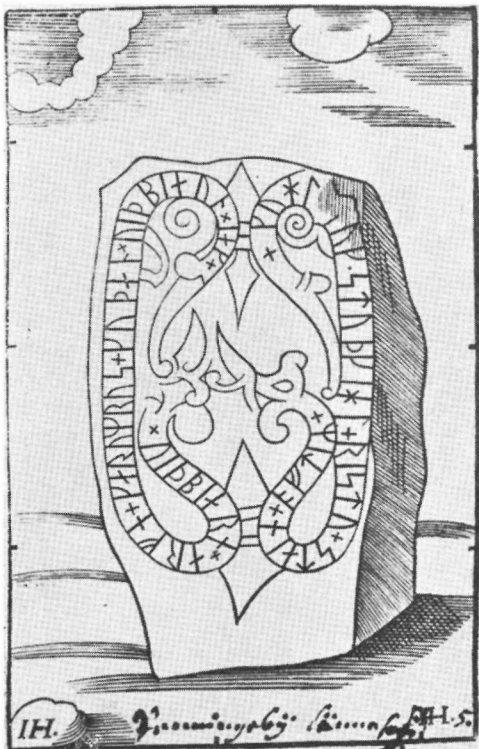

Fig. 269. U 524. Penningby, Länna sn.
Efter B 260.

innehåller samma förled, nämligen *Stoðbiarn*. Detta sistnämnda namn är belagt på två andra runristningar, bägge uppländska: L 131 Bälunge k:a och L 242 Bräcksta, Tensta sn.

Om namnet *Vidbiörn* se v. Friesen i *UFT*, bd 9, 1924, s. 360; jfr U 280 och Sö 226. Endast denna runristning är signerad av *Vidbiörn*, vilken emellertid med all sannolikhet också har utfört U 530 och U 579, se S. B. F. Jansson, *Runinskrifter i Norrtäljetrakten*, s. 65 f.

Den egentliga tolkningssvårigheten i denna inskrift utgöres av runföljden 44—51 **karumbus**.

Brate diskuterar partiet i sina anteckningar (1916) och i *Svenska runristare*, s. 95. På sistnämnda ställe skriver han: »Platsen, där runstenen står, kallas Grundet, vilken benämning finnes på kartan över Länna sn. Förmodligen har en därefter uppkallad by, Grundby, fordom funnits på platsen, vars namn i uttalet övergått till Grumby (**karumbus**). Jfr Grundby, Vallby sn. Sö., Grumby SRP. n. 319 (1357), n. 2379 (1388), n. 2838 (1397), n. 3097 (1400), Grundby n. 98 (1371).» Det är naturligtvis icke alldeles omöjligt att tänka sig, att skrivningen i och för sig skulle kunna återge ett Grundby. Någon sådan by finnes dock icke i Roslagen, och tanken, att naturnamnet Grundet, numera namn på en lägenhet, skulle ha gett namn åt en försvunnen by, är icke tilltalande. Har det varit ett by-namn, måste »byn», för att få hedern att nämnas på stenen, ha varit betydande. Det förefaller föga sannolikt, att en sådan by skulle kunna försvinna spårlöst. Därtill kommer, att uttrycket **arfa karumbus** är högst påfallande, om man i det senare ordet vill, som Brate, se ett ortnamn. Under dylika omständigheter böra andra möjligheter prövas. I *Runinskrifter i Norrtäljetrakten* (s. 65 f.) har jag sökt visa, att skrivningen **karumbus** återger mansnamnet *Krumr* i genitiv (*Krums*). Som stöd för detta anföres följande: Den vackra runstenen U 579 Hårdnacka, Estuna sn, är med all sannolikhet också ett verk av Vidbjörns hand, och detsamma gäller troligen U 530 Norrtälje. De flesta av Vidbjörns karakteristiska ristaregenskaper återfinnas där. I U 579 finner man skrivningar som **uipabiarn** (i st. f. **uipbiarn**), **barupar** (i st. f. **brypr**) och **kupabiarnao** (i st. f. **kupbiarnar**). I U 530 finner man exempel på »inskott» av runorna **u** och **a**. Mansnamnet *Broddr*, som eljest ristas **brutr**, skrives nämligen i U 530 **burut** (ackusativ), och namnet *Holmfastr* skrives **hulmfastar**. Under sådana omständigheter har man rättighet att räkna med inskott av **a**- och **u**-runor, när man skall tolka den diskuterade runföljden **karumbus**. Man har rätt att hävda, att detta ord hos en ristare med »normalt» skrivsätt skulle ha fått utseendet **krumbs**. Då man här väntar ett mansnamn i genitiv, kan det knappast vara något tvivel om att ristaren har åsyftat det från västnordiskt område säkert styrkta namnet *Krumr*. Detta är identiskt med adjektivet *krum*, som bl. a. har betydelsen 'hopkrumpen, förkrympt' (om personer). Namnet kan ur betydelsesympunkt jämföras med det välkända, också i runsvenskan belagda, namnet *Krok*, som är samma ord som substantivet *krok*. Förekomsten av **b**-runan i **krumbs** förklaras som *p*-inskott mellan *m* och *s*, se S. B. F. Jansson a. a., s. 68.

525. Österlisa, Länna sn.

Pl. 111.

Litteratur: B. Einerstam, Rapport 1/11 1942 (ATA); S. B. F. Jansson, Rapporter 11/11 1942 och 29/6 1943 (ATA).
Äldre avbildning: S. B. F. Jansson, foto 1943 (ATA).

Tre delar av en runsten ha vid tre olika tillfällen påträffats vid Österlisa. Stenen, vars alla delar tyvärr icke kunde återfinnas, lagades och restes 1943 genom Riksantikvarieämbetets försorg. Runstenen står nu på en gårdstomt i Österlisa by, 25 m. N om Länna kyrksjös strandlinje, 100 m. ÖSÖ om mangårdsbyggnaden till den sydligaste gården i byn, 25 m. Ö om en öde-

50—45887. *Upplands runinskrifter*.